

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta

MmV@eduskunta.fi

Asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi maatalouden rakennetuista annetun lain, porotalouden ja luontaiselinkeinojen rakennetuista annetun lain ja kolttalain sekä eräiden niihin liittyvien lakien muuttamisesta, HE 164/2022 vp

Viite: Maa- ja metsätalousvaliokunnan lausuntopyyntö 21.9.2022

1. Aluksi

Maa- ja metsätalousvaliokunta on pyytänyt Saamelaiskäräjiltä kirjallista asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi maatalouden rakennetuista annetun lain, porotalouden ja luontaiselinkeinojen rakennetuista annetun lain ja kolttalain sekä eräiden niihin liittyvien lakien muuttamisesta.

Lakeihin tehtävät muutokset liittyvät Euroopan unionin yhteisen maatalouspolitiikan uudistukseen vuosiksi 2023—2027 ja siihen kytkeytyvän Suomen yhteisen maatalouspolitiikan strategiasuunnitelman toimeenpanoon edellä mainittuina vuosina. Lakeihin ehdotetaan tehtäväksi muutokset, joilla sähköinen tuenhaku olisi ensisijainen tuen haun muoto. Osaan laeista ehdotetaan lisättäväksi EU-säädöksistä johtuen tarkennuksia ja lisäyksiä myönnettävien tukien edellytyksiin sekä eräitä tarkennuksia tukien ehtoihin ja takaisinperintään sekä hallinnollisiin menettelyihin tukien osalta. Muilta osin lakeihin ehdotettavat muutokset ovat päivitysluonteisia teknisiä tarkennuksia.

2. Saamelaiskäräjien huomiot hallituksen esityksestä

Lainvalmisteluprosessin osalta Saamelaiskäräjät pyytää valiokuntaa kiinnittämään huomiota siihen, että käsillä oleva hallituksen esitys lähetettiin lausuntokierrokselle kesäloimakaudella kesä-heinäkuussa. Saamelaiskäräjillä ei ollut mahdollisuutta perehtyä esitykseen lausunnonantovaiheessa, eikä antaa siitä lausuntoaan.

Saamelaiskäräjät toteaa yleishuomionaan koskien poluralakia, että sitä tai ylipäätään poronhoidon tai muiden saamelaisen perinteisten elinkeinojen tukijärjestelmiä ei ole haluttu uudistaa kokonaisuutena EU:n yhteisen maatalouspolitiikan uudistuksen yhteydessä. Saamelaisen poronhoidon näkökulmasta yksi suurimmista ongelmista poluralain toimeenpanon yhteydessä on kuitenkin se, että investointeja varten varattu määräraha on täysin alimitoitettu elinkeinon tarpeisiin ja kehittämiseen nähden. Tämä tulee korostumaan tulevilla rahoituskaudella, kun noin 30 vuotta sitten rakennetut poroteurastamot tulevat peruskorjausikään, aitojen ylläpito- ja korjausvelka realisoituu ja ns. peltoporovahinkojen estämistä varten rakennettavien aitojen määrä lisääntyy. Samoin tuen piiriin on tullut katovuosien jälkeen suuria paliskuntia osakkaineen jakamaan jo ennestään pientä määrärahaa. Saamelaiskäräjät katsoo, että poluralain mukaista määrärahaa tulee lisätä tulevalle kaudelle saamelaisen poronhoidon turvaamiseksi.

Hallituksen esityksen sisällön osalta Saamelaiskäräjät toteaa, että sellaiset muutosehdotukset, joilla pyritään yksinkertaistamaan tukiin liittyviä menettelyjä, ovat asianmukaisia. Muun muassa ehdotetut muutokset porotalouden ja luontaiselinkeinojen rakennetukilain 11 §:än sekä maatalouden rakennetukilain 13 §:än, joista johtuen tuen hakija voisi aloittaa investoinnin tai hankkeen tukihakemuksen jättämisen jälkeen omalla vastuulla, ovat aiheellisia, sillä päätöksen saaminen tukihakemukseen voi kestää kuukausia. Saamelaiskäräjät korostaa kuitenkin selkeän ja omalla äidinkielellä tapahtuvan tiedottamisen merkitystä tilanteessa, jossa investoinnin tai hankkeen aloittaminen on hakijan omalla taloudellisella vastuulla, kun myönteisestä päätöksestä ei luonnollisestikaan voi olla etukäteen varmuutta.

Poluralain mukaisille hankkeille ei ole myönnetty lainoitusta vuodesta 2020 lähtien, koska luottolaitokset eivät ole olleet halukkaita sitoutumaan poluralain erityisehtoja sisältävien tietojärjestelmien muutoksista ja ylläpidosta aiheutuviin kustannuksiin suhteessa lainoituksen kysyntään. Koska vapautus varainsiirtoverosta on sidottu valtiontukilainan tai korkotukilainan saantiin, jää kiinteistökaupan yhteydessä myös varainsiirtoverovapaus aloittajalta saamatta. Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan tilanne on valitettava ja vaatii puuttumista, sillä poroelinkeinon aloittamiseen liittyvät investoinnit ovat välttämättömiä ja taloudellisesti huomattavia. Mikäli valtiontukilainaa tai korkotukilainaa ei ole mahdollista saada, tulisi varainsiirtoverovapaus mahdollistaa porotalouden osalta aloitustukitilanteissa. Niin ikään valtiontakaus tulisi mahdollistaa porotalouden osalta aloitustukitilanteessa.

Saamelaiskäräjät pyytää valiokuntaa kiinnittämään huomiota saamen kielilain (1086/2003) velvoitteisiin ja esitettyyn tuen hakijan mahdollisuuteen asioida omalla äidinkielellään. Saamen kielilain 4 §:n mukaan saamelaisella on oikeus omassa asiassaan tai asiassa, jossa häntä kuullaan, käyttää viranomaisessa saamen kieltä. Saamen kielilain 24 §:n mukaan viranomaisen tulee toiminnassaan omaloitteisesti huolehtia siitä, että kielelliset oikeudet toteutuvat käytännössä. Sen tulee osoittaa yleisölle palvelevansa myös saameksi. Lain soveltamisalaan kuuluvien viranomaisten ja julkisoikeudellisten laitosten niissä virastoissa ja muissa toimipaikoissa, jotka sijaitsevat saamelaisten kotiseutualueella, saamelaisilla on saamen kielilain 12 §:n nojalla oikeus käyttää valintansa mukaan joko suomen tai saamen kieltä. Saamelaisten kotiseutualue sisältyy Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen toimialueeseen.

Esityksen lakiehdotukseen maatalouden rakennetuista annetun lain muuttamisesta ehdotetaan sisällytettäväksi pakollinen sähköinen tukihakumenettely. Maatalouden rakennetukilain ja poluralain mukaisia tukia ja niihin liittyviä maksatuksia voidaan nykyisin hakea sähköisellä hakumenettelyllä Hyrrä-järjestelmässä. Hakumenettely voidaan hoitaa sähköisesti ainoastaan suomen- ja ruotsinkielisinä versioina, ei saamenkielisinä. Kolttalain mukaisia tukia mainitussa sähköisessä järjestelmässä ei ole tällä hetkellä mahdollista hakea. Johtuen siitä, että saamenkielisiä hakemuksia ei voida toimittaa Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukseen Hyrrä-järjestelmän kautta, maatalouden rakennetukilakiin ehdotettua pykälää pakollisesta sähköisestä hakumenettelystä ei ehdoteta sisällytettäväksi poluralakiin. Tilanteessa, jossa hakija käyttäisi saamenkielisiä hakulomakkeita, tuen hakeminen olisi mahdollista tehdä joko paperisella hakemuksella tai käyttäen täytettävää pdf-lomaketta, jolloin viimeksi mainittu toimitettaisiin suojatulla sähköpostiyhteydellä Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukseen.

Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan esitys on saamen kielilain vastainen ja sillä pyritään välttämään vastuuta saamenkielisen verkkoasioinnin kehittämisestä. Esimeriksi saamen kielen merkistöihin liittyviä seikkoja ei voi pitää hyväksyttävänä syynä siihen, että saamenkieliset ovat eri asemassa suhteessa valtaväestöön. Apulaisoikeuskansleri on ottanut vuonna 2019 kantaa Kelan toimintaan todeten, että Kela oli laiminlyönyt saamenkielisten palvelujen kehittämisen perustuslain ja saamen

kielilain edellyttämällä tavalla, kun saamelaisilta puuttuivat verkkoasiointimahdollisuudet.¹ Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan valtion on hankittava välittömästi Hyrrä-järjestelmästä kieliversiot, joilla asiointi eri saamen kielillä onnistuu, jotta saamelaisten asiointi omalla äidinkielellään onnistuu yhdenvertaisesti suhteessa valtaväestöön.

Merk.

Tuomas Aslak Juuso
puheenjohtaja

Sarita Kämäräinen
elinkeino- ja ympäristölakimiessihteeri

Asiantuntijalausunnosta päätti puheenjohtaja Tuomas Aslak Juuso 28.9.2022 kuultuaan II varapuheenjohtaja Leo Aikiota. Asiantuntijalausunnon valmisteluun on osallistunut kieliturvasihteeri Anne Kirste Aikio.

¹ <https://finlex.fi/fi/viranomaiset/foka/2019/20194846>